

Kritika a „zjevení“. Recepce Březinova díla v letech 1893–1918

Michal Topor

michal.topor@ipsl.cz

<https://dli.cuni.cz/course/view.php?id=5938> (moodle: pracovní prostor)

Zlatá Praha 35, 1917/1918, č. 50, II. 9.
1918, s. 598 (k článku Emanuela
Chalupného Ze života Otakara Březiny)

Harmonogram

- 22. 2. – úvodní seminář; sonda – polemika Niva, Literární listy / Lumír
- 1. 3. – 1894/1895 – F. V. Krejčí (pojem dekadence); kniha *Tajemné dálky*
- 8. 3. – ještě ke kritické reflexi *Tajemných dalek*
- 15. 3. – 1896: kniha *Svítání na západě*
- 22. 3. – 1896: kniha *Svítání na západě*;
- 29. 3. – 1896 -1897: kniha *Svítání na západě* (zbytek); F. V. Krejčí: *K estetice symbolismu*; kniha *Větry od pólů*
- 5. 4. – 1899: kniha *Stavitelé chrámu*
- 12. 4. – 1901: kniha *Ruce*
- 19. 4. – 1903: kniha *Hudba pramenů*; Marten; Bouška; Chalupný; Dykova vystoupení
- 26. 4. – 1908: jubilejní rok
- 3. 5. – 1909: Hoffmann; Zweig; Hýsek; Šaldova *Moderní literatura česká*
- 10. 5. – 1912–1913: *Básnické spisy*; Chalupný; Saudek; Šalda (v *Duši a díle*); Medek; Záhoř
- 17. 5. – 1916: Martenův *Akkord*

- na přístě:
- F. V. Krejčí: Z naší nejnovější poesie. *Rozhledy* 5, 1895/1896, č. 11, září 1896, s. 723–725 [též o knize *Svítání na západě*] [R1; Alena Hájková]
- Josef J. Veselý: Z nové české poesie. *Vlast* 13, 1896/1897, č. 1, říjen 1896, s. 90–91 [R2; Sabina Ali]
- KJ. [F. V. Krejčí]: Otokar Březina: Větry od pólů. *Rozhledy* 7, 1897/1898, č. 3, 1. 11. 1897, s. 133–134 [<https://archive.org/stream/rozhledy08unkngoog#page/n145/mode/2up>] [R3; Helena Formánková]
- F. X. Š. [Šalda]: Otokar Březina: Větry od pólů. *Literární listy* 19, 1897/1898, č. 1, 5. 11. 1897, s. 7–9 [případně zde: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/soubory/FXS/KP3/38.pdf>] [S1]
- * Otokar Březina: Větry od pólů. *Zlatá Praha* 15, 1897/1898, č. 4, 3. 12. 1897, s. 43.
- –m.: Otokar Březina: Větry od pólů. *Česká revue* 1, 1897/1898, č. 3, 10. 12. 1897, s. 345–346 [R4; Kateřina Segešová]
- F. V. Krejčí: K estetice symbolismu. *Rozhledy* 7, 1897/1898, č. 2, 15. 10. 1897, s. 51–54, č. 3, 1. 11., s. 99–105, č. 4, 15. 11., s. 152–154, č. 6, 15. 12., s. 262–266, č. 7, 1. 1. 1898, s. 314–314, č. 8, 15. 1., s. 360–364, č. 9, **1. 2. 1898, s. 405–410** [<https://archive.org/stream/rozhledy08unkngoog#page/n63/mode/2up> – a dál]

OTOKAR BŘEZINA * SVÍTÁNÍ NA ZÁPADĚ

1898

PRAHA

MODERNÍ REVUE • 3. POŠTOVSKÁ ULICE 32 • 1896 • VŠECHNA PRÁVA VYHRÁŽENA

OTOKAR BŘEZINA
VĚTRY OD PÓLŮ

ORNAMENTACE OD KARLA HLAVÁČKA

PRAHA

MODERNÍ REVUE
32. POŠTOVSKÁ ULICE 32
1897

VŠECHNA PRÁVA VYHRÁŽENA

Kj. Že i v této době nechýbí nám poesie velikého slohu, silná, ryzi a nádherná, touto jistotou mne naplňuje *Svítání na Západě*, druhá kniha našeho nehlubšího symbolického a mystického umělce Otokara Březiny. Všecky ty imponující stránky jeho básnické síly, jimiž je u nás svého druhu největším a jediným: strhující vzlet jeho extase, dlouhodobé hymnické opojení, neohrožený pohled do mystických strží nitra, úžasná zásoba, původnost a suggestivnost obrazů, to všecko je zde manifestováno s větším ještě rozmachem, slavněji a šfe rozlito než v *Tajemných dálkách*. Jestliže byla suggestivní síla oné první knihy sehnána především v ty body, kde za hojnou vegetací obrazovou prosvítaly intimní osudy a bolesti básníkovy, znamená *Svítání na Západě* téměř naprosté opuštění této intimní půdy pozemské. Jsme zde na pravých Himalajích duše, v rozředěném, jedva dychatelném vzduchu abstrakci a několikrát sdestilovaných forem, kde duše vidí kolem sebe jen propasti věčna, minulosti a smrti a modlí se k nim tajemnými hymny. Čísla, která knihu po této stránce nejvíce charakterisují, jako „Ranní modlitba“, „Žalm ke cti nejvyššího Jména“, „Tajemství bolesti“, „Mythus duše“ „Vino silných“ a j. jsou pravé triumfy umělecké síly nad látkou, prehavou, tekutou a subtilní jako fluid, a zároveň hotová creda toho, co lze zvát náboženstvím moderních duší, které opustily půdu posívní víry a stojíce na ramenech vědy dívají se přes ni do nekonečna s žízni po mystice, v níž zděděný cit náboženský slévá se s uměleckým obrazem světa. V poesii Březinově srůstá v jedno umělec s myslitelem, oba stejně smějí a hlubocí. Tato druhá kniha jest jen s to potvrditi všecko to, co bylo psáno loni v *Rozhledech* o jejím autoru. Ukazuje jeho fysionomii propracovanější, subtilnější a obsáhlejší než prvá, ale je to fysionomie pořád tatáž, s tak hluboce vypálenými individuálními znaky, že se na ní můžeme učiti, co jest umělec, který není eklektikem, není třtinou zmítanou dojmy, nediletantisuje, nestírá svou výraznost ve zkoušení všeho možného, co kde viděl. Březina je sám a svůj, má-li co společného s jinými, jsou to společné znaky všech mystiků, totéž společné, co má na př. Novalis s Maeterlinckem. — Mnoho se naríká na nesrozumitelnost této poesie. Ten kdo naríká má ovšem pro svou osobu pravdu. Věřím na př. velice rád kritikovi *Národních Listů* panu Hl., když se tuče pěstí do prsou a volá hrdě: „my střízliví“ nemáme smyslu pro tuto poesii. Zbývá jen otázka, zdali mají právo takoví „střízliví“ psáti o uměncích, nota bene v době umění tak nestřízlivého, jaké nyní na všech stranách pučí. Všecky podobné úsudky jsou následky falešného předpokladu, že jedno a totéž

umění je pro všecky, že všickni mají právo je vnímati a posuzovati a umělec že má ku všem své povinnosti. Zapomíná se tu, že společnost je stupňovitě rozdělena dle intelligence a jejich potřeb, že jinému obecnstvu slouží na př. Jirásek nebo Herrmann a jinému Březina. Každý má sice právo voliti si umění, které odpovídá jeho stupni intelligence a jeho vkusu — naprosto však nemá práva vyslovovati se o umění, k němuž nedosahuje. Křičí-li takoví lidé o nesrozumitelnosti subtilnější poesie, jest to právě tožé, jakoby obyčejný gymnasista si naríkal na nesrozumitelnost nejvyšších útvarů matematiky, anebo hudební diletant na nesrozumitelnost hudby Wagnerovy. Ale tu se zase jen potvrzuje stará pravda: nikde, nikde že se nesmí diletantism tak bezctrestně zvažovati jako v literatuře — a kritice. — Ostatně nepopírám, že tak zvaní symbolisté jsou většinou nesrozumitelní. Jen že nesmí býti strkáni šmahem do jednoho pytle. Jsou totiž takoví, jimž nerozumíme proto, že tu není čemu rozuměti, že verše jejich nemají vůbec vnitřní účelné organické stavby, smyslu, že jsou pouhou libovolnou snáškou obrazů a slov, které nechťejí nic vyjadřiti. To jest tak zvaný symbolismus impotentních napodobitelů, slabých talentů bůhů v kolikátého řádu, kteří se domnívají, že touto nesrozumitelností budou imponovati jako subtilní a hlubocí, a že tak zakryjí svou ubolou vnitřní chudobu. A na nešťastě se jim to po většině podaří. Chvalně známé tak zvané „širší“ obecnstvo soudí: Ot. Březina je nesrozumitelný, p. X. nebo Y., kteří píší komické nesmysly, jsou také nesrozumitelní — ergo: i Ot. Březina i p. X. i p. Y. to je všecko dohromady „symbolismus“, poesie nesrozumitelná, sřštěštěná, zbytečná. Nedovedou ovšem pochopiti, že u Březiny je případ docela jiný: že tato poesie není libovolný, beztvárný chaos, pouhé bezsmyslné blábolení, nýbrž že to je bohatý organism, psychologicky docela jednotný, vyložený, proniknutelný, v němž má všecko svůj smysl a účel — nedovedou a nemohou toho pochopiti prostě proto, že kdyby toho chápali, byla by jim už celá ta poesie jasná, a odpadly by tedy již předem narýky na její nesrozumitelnost. V tom ohledu je tedy těžko, skoro nemožno se domluvit. Kdo nerozumí, ten ukazuje, že nemůže rozuměti. Na ně se umělec nemůže a nesmí ohlížeti, také jim toho nesmí vykládati za zlé — tolik však smí a bude žádati, aby o něm nemhli, alespoň ne veřejně, v kritice. — Ale nechej už dále takto zaclázení od předmětu — smutno dosti, že se u nás o věcech tak samozřejmých musí s takovým důrazem mluvit. Kniha Březinově zbudě dosti obecnstva i když bude dosti těch, kdož nad její „nesrozumitelností“ budou krčít nos — všecko co dnes u nás dospělo k jennějšímu kultu ducha, bude se hlásiti k jejímu obecnstvu. Kniha sama vystupuje bez nároků, tiše a klidně mluvic jen svou uměleckou váhou — ale tvoří ve spolek s prvou knihou svého autora nehlubší rýhu, již vrylo do českých duchovního života novomystické hnutí, ohlašující se všade dnes jako protest proti pokračujícímu sploštění, změlčení a zpráhlednění života. Březina je jeden z těch, kdož v jarmarečním ruchu moderního života uvádějí na paměť, jak se život nedá zlehka a pohodlně odbyti, jak je těžký, hluboký, jak nás svazuje s minulými a budoucím, jak kráčíme k jeho záři a slávě údolmi bolesti a smrti. — Literární naše poměry charakterisuje podivná ta věc, že mezitím co přední literární listy o *Svítání na Západě* mlčí, byl to jeden krajinský časopis, jenž napsal, že kdyby vyšla tato kniha ve Francii, způsobila by tam velký rozruch. To je úplná pravda. A dodávám: v našich listech hemžilo by se pak o ní notické a referátů. S jedním velikým a vlastně rozhodujícím úspěchem může však býti její autor už dnes spokojen: s úspěchem u mládeže. Nejmladší talenty téměř po většině jdou za ním, ponejvíce ovšem jen ve věcech vnější formy, neobratně a nešťastně,

⁶⁾ Až dosud nebylo psáno o poesii Březinově téměř nic, jak ze strany starých tak i moderních. V poslední době přináší pěknou o ní studii „Nový život“ z pera S. Doušky, jakož i soudi polského básníka Przesmyckiego-Miriama. Také „metakritikové“ — pane professore Alberte?

zapomínající na jedinečnost psychické struktury Březinovy, kterou napodobiti a odkoukati nelze — ale ukazuje to přec, že mládež dobře vycítila, dvěma Březinovým knihami uderila nová hodina v rozvoji české lyriky.*)

Z literatury.

* Otokar Březina: Svítání na Západě. Praha. Moderní revue 1893.

Sbírka lyrických básní neobyčejného druhu. Neobyčejnost ta jest takového rázu, že bude mnohá čtenář povděčen, poví-li se mu především obsah.

Tušení věčného života posmrtného pronikalo jasnou září (= Svítání) do smutného života mého pozemského (= na Západě). Zaletl jsem v obraznosti své do tšie nadmyslné, kde duše předků dří, když má bolest vyhášela z tohoto světa.

To je obsah básně úvodní. Myšlenky dalších básní jsou: Smíření se s myslenkou z smrti nutné jest. — Proč se bát smrti? — Clověk je kořist smrti. Smrt je dědictví a vina prarodičů. — Když jsem, Bože, jen bolest, jen podzim, již jen ve snáhu neodnět a nešťastně. — Vzrání vzácných

Karakteristika mystika. — Dvě elegie nad mrtvou nesplněnou láskou. — Fred zrozením byla duchovnost slepá a němá, až ryzí. V životě pozemském, hmotném, nabyta smysli. Nový život posmrtný ji zas od hmoty očistí. (Myšna duše.) — Únava za paměť dne dává pocliis lehkosti umírání. — Souvislá je bolest všeho: zapadajícího slunce, ztráta matky, lásky i bol všeho míra. — Štasten, koho netrápí myšlenka smrti. — Jen víra v nesmrtnost osvobozuje od strachu smrti.

Už tento stručný nástin obsahu dokazuje, že není snad tak sbírka básnická, která by byla tak jednotná, souvislá, celá a svá, realisticky vědeckých pomyslů a při tom nadmyslně mystického vídní cita, tak abstraktní, skoro jen pojmově lidští, nad všeliké rozdíly vrstevní i národnostní i sociální pozvesšená a přece životní a individuální.

Hlavní idea, jak viděti, je rozřešit záhadu smrti. Smrt byla vlastně na Golgotě navždy pro křesťany už přemohena, ale vývoj věd, který přivádí do filosofie materialism a do umění naturalism, přivodí znova myšlenku naprosto zřehu vši individuality. Mrtví duše nescouzní se života nadmyslně, a tím vzbuze strašný, nepřemožitelný strach všech strachů, jehož nezná středověk věřící, strach smrti.

Rozum pochopil «bolestnou souvislost všeho», cit z toho zachvácen žalem nad ponížeností a nicotou, vůle tedy rozvášněna padem zachvátí sebe ku troufalému boji.

Rozum, psycha intelektuelní, nemá zbraní proti železným důsledkům chemie, zoologie a j. věd, než skepsi a resignaci. Tím však umrtvována energie a zdravý smysl života. Proto vyhledává zase větší duše středověku, ale poněvadž poznatků vědeckých, rozumových, poppti nemůža, povýšena jest duše tato nad ducha a mimo smysly tělesné ustanovena smysly netělesné, orgány psychy sensitivní. Poznání této duše se opírá o poznání konkrétní, ale promítá své poznatky do všemohra. Hovor této duše slyší jen vyvolení. Hluk vědního života musí se vzdáliti. Jen na výšinách, kde mlhy a oblaka oddělinjí pozorovatele od světa dole miného, nebo v pusté chodbě klášterní je slyšeti tajemný šept této duše.

Dokud bydlí v hmotném těle lidském, musí utívatí arci i lidské řeci. Ale jáka to podivuhodná řeč! Metafory, zdá se, jakoby z říše bezzákonnosti, kde vládné logikom neomezují mechanismus pro zdroj poesie staré, lidové a naivní, prazdroj mythů, symbolů a mystiky. Zde není dvou věcí tak různých, aby se nespojily zrakem, obyčejným smrtelníkům těžce pochopitelným, vespolek sločili v obraz. Transcendenciální smysly této duše si vespolek pojmy a po city vypovídají a zaměňují, jen aby teď lidská stačila vyjádřiti svými «hrubými» prostředky, co počitla ryzí, přecitla duchovost.

Pak se tedy mluví o zhlasech vůní, o «vůních zakřiknutých», o spěvu slunce, o ohnivé šři, ba i o zářící tmě! Na pohled nerozumné a přece možné a tolik výmlavné. Pouhým obrazem poví více, než výkladem. Zářící tma! Nordan by se smál.

Clověku živěmu je zahroben «tma». Ale mystik, když palí za život pozemský se stanoviska věčnosti, vidí, že je tma zde, v hmotném světě, onde však že je jedině pravé světlo. Zářící tma je věčnost. Nordan se už nemohá smáti.

Af sebe tajemnější a absurdnější na pohled řeč, amysl pravá poesie mít musí. Březinova poesie má smysl, kládme-li k němu, nikoli mlácím k pedoboc stem. Opírá se o vědu, toaž k náboženství. Provádí závěry moderní sociologie důsledně až do nekonečna. Všeude je život, společnost; řetěz zjevů a duchů je

nepetržitý. Přítomnost je ovce minulosti, stné budoucnosti. Duše lijícího clovka je hrob všech jeho předků. Horror vacui je překonán, ješto není prázdnoty, ale ztráta neurčení a rozkoše, již požívá clovek podléhající rád a spokojeně klamům ohkojpustých bo zjevů, ta napřazuje duši básnickovu nescitelnyím bolem, který žije všelka jeho paměť, představy v ní určuje, šíří energii, zachmuje zrak a obrací stále jediným, spáným směrem, směrem k osvobození od toho všeho bohu, k smrti.

Poesie Březinova je mystická poesie abstraktního světobola.

Nejí však zcela bez konkrétní podstaty. To jí činí bližší clovcem, rozumitelnější, lidšší a tím i bližší. Ztráta uvolované matky, ztráta milény, jsou zvuky, jimiž dupčívá nice solového spěvu jen málo, (Němé setkání, Ó Mimla, Podobná noci), ale citline i při ostatních melodických kosmických, jak je stále v hloubce provázaje a jimi se knírají.

Březina směřuje k náboženství. Modlí se, zpívá žalm ke cti Nejvyššího jména, ale je to náboženství jeho, původní, více poetické. Nejí to novokřesťanství saivých, proto že k tuše práci přibíá mlých a litých romantiků, ani se neulká ke křži pro životě bídné pohřbením, jako Verlaine (přebobý zjev francouzského Novokřesťanství). Na-odil se mystikem, počtli v bohu poznání potřeba víry a našel ji, ješto kořeny její od mládí v sobě měl.

V literatuře znamená mystika Březinova nejvyšší hřebec vyřezáné viny reakce proti materialismu, proti vědnosti života, proti snaze zavřici vědnost tu i do umění a do poesie, proti postulátu, aby poesie pomáhala lidéť vřz sociál a kolektivistá, aby se individuality stlačily pod společnou míru obecnoti úd.

Toho umění je stře aristokratické. Ale není to aristokraciem té dohy moderní, která laje, praká a obeknem se divě ebání aristokratim jokerský, výběž ryzí, jemný, choudistického vkusu, přísavitě hledě plati, dobrotivý a vznešený.

Výtkou Alp možno čtení hlubiny Šfredozemního moře, výskou Himalaje hlubiny Tichého oceánu. Mírou mystiky v každém století je odáná i míra bídy, zia a úpadku společnoti, míra banalnosti módního umění.

Př uměním básnicku dnešní doby není možná, aby mechanism své obráznosti hodně vědomě neovládal. Vládné jmé i Březina. Ale arci na tak, aby obrázy své věcky vymýšlel. Hlavní sklad a ráz jeho metafor je mu dán už s láskou přirozeně. On lét obráznosti jen Mál. Všude, kde je v chaoticčém víření figur a tropů svých přítomem a jasným rozhledem obzor zamýšlené básně drží a nepouští, je srozumitelny. Ale někde mu uzdy fanišie cit vyškubie a působí sratek. Jsou místa u Březiny skutečně tanná.

Avšak u obecnosti se bouca Březina od počátku zvlátním proslavostí tou, že je nesrozumitelny vřbea.

Po předeslém výkladě možno tuto otázku rozřešiti takto: Pročm čláme:

«Když jsem se ráno ze spaní probudil a vstal, jal jsem se modlíti k Bohu.»

Je to srozumitelny? Je zcela. Nuže dále:

«Stan černý smrti, jež rozpíná duše na ostě své,

aby odpočinula,

jsem svinul dia rozkazu Tvého a ohaččen k východu

světa,

jsem řekl myšlenkám, kletcím na různých kobercích

jitra: Modlete se!»

Ota texty jsou třeť, jen že prve byl můj prosekly špekličy, toto zde je původní znění začátku «Ranní modlitby».

Výkladu rozuměl každý, originálu ne už každý. Co z toho usuzovati? Čemu je tu tak těžko rozortmí? «Když jsem se ráno probudil atd.» je pojmový obsah básně. «Stan černý smrti jsem svinul» je obrázný výraz. Jestliže je tedy čtení originálu nákomu těžké nebo vůbec nepřistupné, je toho přčinou jakost obrázného výrazu. Mlí vůbec básnická forma. My poesii, a níž jsme byli vychováni a vyrostli, přivytcmem a objevili se nová, neobyčejná a původní, je nám cití. Mimo to, léty se stává clovek příliš intelektuelním, kdežto nová poesie každá má znak mláči, citovost. Proto nově poesii rozumí nejepš mládel. A tak i Březinové.

Patrne, že je tedy u Březiny nesrozumitelnost jen zdánlivá, relativní částečná.

Krom toho doložme: Poesie (umění) není pro každého a z těch, pro které je, není zase každá poesie pro každého. Každý cit každé duše hledá svého básníka. Umění je výraz duše především umčicosy a pak všech jeho duševních sourozenců.

Těžká, nepřístupná forma je hraha, kterou se kryje tato choudistvá vznešená poesie proti návalu davu a všedního vkusu. Ona ani nechce žádného bojného obecnostu. Starš se jí arci nevotucjí, leda vřatky zvědavě nakouknou, ale mládeže vědnina se úprkem žene k ní. Fovolných mnoho, vyvolených málo, pmanálo. Tuto poesii nelze následovati bez trestu. Odnesou jen bezcenné cetky, manýru. Citon a člou, jako nedočkávej čtenář knihu, jejíhož jazyka smatitli ani dočkáti. Čtenáři n. Těžké texty vedou čtenáře k povrchnosti, bezmyšlenkovitosti, nebo, chce-li stýj co stýj rozuměti, k omrzelosti a nudi.

Ale lákavá je ta poesie, že je tak vzácná. Měžeme se naditi, že se nivý české brzy rozliahott úpěním mystickým až bēda. Ale za to slávik nemůža, že všeko kanistrvo v okolních oknech jen po nám řehoit. Bývalo, přešto a přeje za.

Vbk [Jan Voborník]: Z literatury. Národní listy 36, 1896, č. 258, 18. 9., s. 5 [R4; Petr Paulus]

* https://de.wikipedia.org/wiki/Max_Nordan

Církví v četných spisech jednoty, nebo v spisech Dr. Jana Viklífa, ale i Jana Husa; a i naproti jednotlivým článkům víry katolické. Tou příčinou doufám, že mi pan Dr. Goll bude stran toho nedostatku milostivým soudcem. Fiat.
Dr. Ant. Lenz.

Z nové české poesie. (Otokar Březina: Svítání na západě. — Jiří Karásek: Kniha aristokratická. Nákladem časopisu »Moderní Revue«.) Otokar Březina je bez odporu nejnadanějším básníkem z celé české generace. To se uznává všeobecně. Jeho umírněnost a patrná snaha, aby nevzbudil pohoršení, činí jej sympatickým. Je to jediný básník z nejmladší generace, jenž ví, kam směřuje, a jehož básně nejsou střetěným výlevem mladické vášně.

Jakým byl při svém vystoupení, takovým jest Otokar Březina i dnes. Byla-li první kniha jeho namnoze bizarní, dnes jest již »Svítání na západě« přístupnějším. Březina odložil mnohou manýru a zvolil »auream mediocritatem«; učinil tak své umění prostším, přístupnějším.

Je z těch řídkých laiků-spisovatelů, který pro církev nemá slov potupy, ale který se snaží, aby nepohoršil. Jeho poetická mluva má ráz biblický a jeho nadšení nese se hymnickým tónem. Opěvá svou mrtvou matku, opěvá svou zašlou mladost. Nikde stopy po nějakém smyslném záchvěvu. Jak překrásná jest »Ranní modlitba«. Básník se modlí k Bohu a přirovnává se k ženci, jenž poslušen hlasu ranního zvonu, vychází na zděděnou líchu. Rovněž se nám líbil »Žalm ke cti nejvyššího Jména«. Básník opěvá Boha, jenž dušemi zbožných kráčí a vzpřímen chodí po hladinách moří. Báseň má veliký mystický vzlet a svědčí o značném obrazovém bohatství Březinově. Knihu uzavírá duchaplná báseň »Vino silných«. Knihu, ač vyšla nákladem »Moderní Revue«, doporučujeme.

Sbírka druhého »symbolisty« českého Jiřího Karáska, jež vyšla pod názvem »Kniha aristokratická«, je velmi podivná. Karásek učinil se pověstným svou »Sodomou«, jež propadla konfiskaci, načež byl autor i soudně stihán. Jaký asi byl obsah této konfiskované knihy, lze si snadno představit, když i »Rozhledy« pokrokářské, jež Karáska před tím stále velebily a jehož pracemi sloupce své plnily, s pohoršením na »Sodomu« veřejnost poukázaly a sám pokrokářský kritik F. V. Krejčí »Sodomu« v »Literárních Listech« i ve vídeňské »Zeit« prohlásil za »hrozný excess«. Po této knize Karásek vydal »Knihu aristokratickou«. Jsme překvapeni. Nevíme, myslí-li to Karásek s poesií vážně. Chvillemi

⁶⁾ Jireček, Rukověť II., 188.

⁷⁾ Pan Dr. Goll píše pod čarou, že měl svůj referát o mé knize hotový spíše, než vyšel sešit červencový »Hlídka« a já mu věřím, jako sobě. Navzájem však za tuto poznámku sdělují s ním »sub rosa«, že ten referat v »Hlídce« nepochází z Moravy. Vždyť víme, jak je to krásné, když se řekne: »Hle církevní časopis sám knihu tu pořádně odsoudil!«

Josef J. Veselý:
Z nové české
poesie. *Vlast* 13,
1896/1897, č. 1,
říjen 1896, s. 90–
91 [R5; Sabina
Alij]

poesie
moder
chycu
přáte

Bro
mis
sví
žid
ch
o
js
il
o

se zdá, že si básník ze čtenáře tropí úsměšky. V básni »Spleen« ujišťuje čtenáře, že je »dauphin starého« vzácného rodu, že je »vyssát nemocemi svých předků«, v »Ostrovu mrtvých« mluví beznadějnost, zoufalost, touha po smrti. V »Umrtnení« dostávají se hallucinace, v »Radosti zániku« raduje se básník, že jeho duše »rozptýlí se nezanedávajíc stopy« (!), jen to ho mrzí, že tělo jeho po smrti, třebaž setlelo, přece jen zůstane. (?) V básni »Návštěva« líčen příserný »přízrak«, v básni »Z temnot jsem vyšel« . . . líčený záchvatu smyslů. A tak to jde v pestré směsici dále. Básník padá z nálady do nálady, je tu vidět kolísavost a nestálost duše, jež bez pevné podpory víry potácí se z extrému do extrému. A teď uprostřed básni, jež jsou brzy plny zoufalství, brzy zase plny výbuchu smyslů, umístěn je »Hymnus Panně Marii (!) To se nám zdá skoro jako paskvil. Básník se modlí k Nejsvětější Panně a vzývá ji, ale na rozdíl od Březiny, jež dobře uhodil na hymnický tón, Karáskova báseň nese se tónem skoro cynicky-světáckým. Mluví se tam o »banálním ruchu boulevardů«, ale básník skutečně jakoby se svou hymnou místo v chrámě modlil na takovém »banálním boulevardu«. Stejně platí o »Žalmu«, kde básník opěvá Pána Ježíše. Sbíрка končí znělkou věnovanou Lvu XIII. (!!) a poněvadž je velmi charakteristickou pro smýšlení našich pánů dekadentů, a poněvadž zároveň svědčí o tom, jak i přes svou Církví nepřátelskou náladu přece jen v úkrytu své duše cítí velikost a slávu sv. Církvě, otiskujeme tuto báseň do slova:

Jeho Svatosti papeži Lvu XIII.

U Tvého jména s obdivem se stavím.
Jak pyšný úděl blížek býti Tobě,
být žehnán Tebou, rukou Apoštola,
z níž dýše chladnost bílých dlaní Světců!

Jak lampu z amethystu srdce svoje
bych zasvětit chtěl v chrámě Církvě svatém, —
však barvy pohanské v mém snění hýfí,
ve vlasech růže, rozkoš hříchu zpívám.

Vím, Lve, že sklonit odbojnou svou hlavu
jsem nehoden před tiary Tvé slávou,
jež hoří žhavým deštěm drahokamů.

Já, dítě úpadku, v tmách stojím
a příliš vzdálen lásky Boha Tvého,
již v Jeho milost ani doufat nesmím.

Báseň tato lépe než sebe delší úvaha dokazuje strojenost a koketerii této poesie, zvané »moderní«. Nemajíce pravého křesťanského ducha, marně se snaží moderní básníci u nás i jinde čerpati z bohatého pokladu mystické poesie. Zachycují jen vedlejší detaily, ale duch jim uniká. Proto rozhodně nemůžeme býti přátely této poesie.

Josef J. Veselý,

O antisemitismu. Časové úvahy dle spisu Maryana Morawského přeložil Bronislav Strojček. (Zvláštní otisk z »Večerních Novin«.) V Praze, 1896. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Cena 20 kr. Knížečka tato chtějíc po-

Výklad Královny nadějí.

Mám vyložití Březinovy básně „Královna nadějí“? Není to křivdou pro
básníka? Básně Březinovy ovšem nej-ou lekturou pro čítanky, ale nejsou také
třeba vpraviti. U něho nejsou žádná vyvětlá místa, mnohým básníkům společná,
ho vynechati. Všecko je účelné, promyšlené, nic nahodilého. Výkladu básně
potřebují, ale co je podivného: dají se vykládati na kolikery způsob. Jsou v nich
hluboké spodní proudy, na prvý pohled čtenáři neznámé a ztajené, které teprve
ale vědomě, v tom spočívá právě bohatství proudy tu jsou nikoli náhodou,

Prosím čtenáře, aby si jednotlivé řádky básně v čísle srpnovém čísloval od
1 . . . 71. Řádky 11, 12—13, 14—18, 19—20, 21—32, 33—39, 40—49, 50— a 64,
65 tvoří jediný verš a nesmí se na dva verše trhati.

Královna nadějí jest básníková duše. Básník líčí všechny její stavy. Jedno-
tlivé verše nutno čísti pro sebe. Je to jako řada aforismů, jako verše žalmů, ni-
čísti. jako celek logicky souvislý. Třeba básně a jednotlivé verše častěji a zvolna

1. Nelze jinak než obrazy říci, co duše si myslí. Podstata věci je nám neznáma. Co vidím na
všecech, jsou jen symboly, obrazy. Bolest světa jest lidský život. Celá poesie Březinova nic není než
jeden jediný obraz, kterým duše mluví. — 2. Hudbou vysloví se to, co se nicím, žádným slovem
žije v té krásě, zapomíná na vše kolem i na čas, duše splývá s tou hudbou. Proto krásna sama
jakoby vždy hudbou mluvila. — 3. Formy a duše, v tom je kontrast. Formy, tvary, to je svět hmot-
ný kolem nás; duše, tož žije i mrtví. — 4. Duše se všemí jest ve styku, „odpovídala“ se všemí
bytostmi. Ano i se zemělymi nesmrtelná duše jest ve spojení a to buď vzpomínkou, nebo modlitbou,
nebo také tím, že pokračuje v myšlenkách předšlech generac. Dále myslí, dále tvoří. A snad i
přímé spojení? Vždyť je duše nesmrtelná. (Výklad básníkův.) 5. Básník nyní vypočítává komu všemú
duše odpovídala: Slunci jež (nominativ) rozválo vichřici zřání spčinutí zraků v dálece. Obraz po-
podobný známému: den září zatmívá dálky. — Nelze mi parafrazovat celou básni, na to by
že ani nebylo místa a též by to glossy ke bylo zbytečné! Omezuji se tedy na jednotlivé někte-
rým veršům. 6. písně předvěkých nocí = záření hvězd. 7 a 8. Jak krásný a cudný to obraz a jaký
smutek je v těch verších! 9. slavnost hvězd t. j. rozvíjení nebeských světů zá se líti slavnosti né-
jakou; pohledy naše jsou jako poslove, které tam vysíláme. 11, 12. Národové spí t. j. nevědí kam
jdou, dav je dav, nechápe to, co jasno je Velkým, jejichž výkřiky duše poslouchala. Ty výkřiky jsou
modlitby jejich. 13, 14. Věčné slunce = Bůh; jako slunce jest příčinou oblaků, ježto teplem jeho se
vody vypařují, tak Bůh volá si mezi národy muže veliké (oblaky věčného slunce), ti vystupují k
něb t. j. rozulouvají s Bohem a to jest jejich modlitba. Oblaky ty od věků do věků houstnou t. j.
přibývají jich, blíží se dešť, Boží požehnání. Jako život člověka je neustálý vývoj až ku hrobu a i dále
po smrti, tak i u celých národů je vývoj podobný, jež veled mužové urychlují (táhnou nad osením
duší) a nesou vláhu budoucím, neznámým květnům duše a nesou západům (t. j. konec pozemského
života, konec lidstva) purpurnou září. 16. Větry = nehody, neštěstí, bolesti mé silily (jako za
větru hlas náš zvučejí zni); vlády mým šatem jak křídly t. j. neštěstí člověka povznáš. 17. pološera
= tajemné, nám neznámé věci. V tajemství je půvab (vůně). 24. t. j. všechny bolesti jsem si sama
působila. 25. Dle nálady duševní i barvy se kolem nás mění; kde je stín, tam světlo nezpiva, tam
jen šeptá. 26. šilný smích = dojem ten příšerné působí. 27. Chránila jsem té před nebezpečím,
které se ti blížilo a tys je neznal. 28. t. j. vše na tomto světě zhlití nam smrt i naši radost nejtajemněj-
smrti. 29. Motýl sednuv na plamen, spálí se, ale myšlenka má všude přístup i k věcem nejtajemněj-
ším. 30. čistota, subtilnost myšlenky. 31. život zvířat je básníkem bolestným, nerozřešeným tajemstvím,
a pohled zvířat je mu hádankou, jako vůbec život organismu (32, 33.) — 34. Hledáme rozkoš (růže) a
najdeme bolest. 36. Naděje jsou různé, nižšího i vyššího života, každá je z jiného světa myšlenkového.
37. S nadějemi pozemskými, příliš materialními jsem nešla, tím jsem jenom zpívala, ale (38) nadějím
nebeským jsem odpovídala modlitbou. 39, 40. to jest život kosmu, kmotný, fyzický. 41. Západ i jitro
jsou krvavé (vyhasinající a rodící se koule slunečné). 44. Duše procitá ze svých snů a ubohé radosti
země zalily ji nesmírným smutkem . . . Duše těší básníka podobenstvím. Verše 49+50 — 60 čimí
dojem přívahu, který rozvíří duši, všechny ty obrazy sesilují tutež myšlenku, tutež světlo jasněji plá než
pochopil své mystické určení! Stíny = bolesti, smutek, a v stínu, ve tmách světlo jasněji plá než
na světle. Je to opět známá myšlenka básníková o mystickém, blahodárném účinku bolesti, utrpení.
Vezmi kříž svůj a následuj mě! řekl Kristus. 51. otáčením, pohybem země vznikají vichry (bolesti),
tedy nutně. Nutnost bolesti, v níž jsou údery světla t. j. bolest nás ku světlu vede. Proto se netrap,
neboť v tom je pro te útěcha. 53. hvězdy. 56 když sesmutněla tvá láska k životu, přinášela jsem ti
pozdřavení zápasících duší. 58. svatí budou rozkazovati odpovídáním t. j. odpovídají a rozkazují,
neboť majíce větší moc než my, vládnou ve svém okolí, mění je, povznášejí, a druží je poslouchají.
59. Neboť vále svatých je ten mystický květ z pohádek, o němž se vypravuje, že otvírá, tajemné
předložené paprsky t. j. všecko zde vidíme zrakem, pak ale přímo beze prostřednictví smyslu budeme
uazírati. 65. vonná krev nesmrtelnosti = krev živi tělo; zde jiná krev, která dává nový život, proto
vonná.

Březina, Otokar

⊙: Výklad Královny nadějí

[Nysvětkem] (= Nový život 1,

1896, II. mířok, č. 6, slácha,

prosince)

[Čtenáři at v srpnovém čísle

si řádky básně oděšeně. Řádky

1.

Po umělecké stránce vadí mi na knize její *křtěnecství*. Nemá jednotné intonace: rétorický pathos à la Vrchlický mísí se v ní velmi nepříjemně, poněvadž neorganicky, se sugestivním symbolismem à la Březina. Z Březiny převzal vůbec p. Dvořák mnoho a nejen vedlejší věci: slovník, způsob rýmové rytby, rytmické a melodické efekty, dikci, metodu obrazovou, způsob apercepce a ideace, sám vniterný názor básnický. Jsou tu celé básně, které nemají práva slout originály; tak těsné, pasivné, epigonské je přilnutí k cizí individualitě. Přesto není Březina nikde dostižena, tím méně předstižena, jak sans gêne a ovšem bez důkazu tvrdila jakási šifra nedávno v Lumíru. Na Březinovi cením nejvýše široký dech jeho, extatický požár jeho intuice, jež široko daleko hází své světlo a celou krajinu podává v neobyčejné a nové, ale přece jednotné, perspektivné stylisaci. Básním jeho nelze vyčítat nejasnost, spíše opak: přílišnou jasnost, rozplynutí stínů, jež

nestačí k diferenciaci tolika světla. Kde jini kladou na sebe linie v jedné perspektivě, klade Březina perspektivu na perspektivu. Dimense jsou znásobněny, ale logický vnitřní nexus těchto veličin je zcela přesně, až příliš přesně a jasně zachován. (Odtud a proto dojem nezvyklosti, jemuž někteří nepřesně říkají nejasnost.) V nejlepších básních Březinových (ne ve všech) zpívají ideje polyfonně sice, ale s matematicky přesnou základní thesí.

U pana Dvořáka mohu jmenovat čísla, která mi nejsou ani ideově ani obrazově jasna. Prosím, aby se mi rozumělo. Rozumím jim slovně, gramaticky, není tam formálních, logických monster, ale intonace v nich není chycena žádná, jsou hluché ideově i citově, nerozevrou mi perspektivy, naopak zavrou a zdusí tu, již jsem měl před čtením.

F. X. Šalda, Literární listy 18, 3. 3. 1897,
v recenzi knihy Xavera Dvořáka *Meditace*

LITERÁRNÍ LISTY.

Časopis věnovaný moderní kritice literární.

Vydavatel: FRANTIŠEK DLOUHÝ, c. k. professor paedagogia v Brně.

Vycházejí
1. a 16. každého měsíce.

Reklamace
a nedošlá čísla dojdou povšimnutí jen do osmi dnů po vyjití.

Předplatné přijímá jediné knihkupectví Šauška a Frgala ve Velkém Meziříčí na Moravě. Čini: ročně 3 zl. 90 kr.; s „Národem a Školou“ 6 zl. — „Literární Listy“, „Národ a Škola“ a „Česká Škola Městanská“ předpácejí se 7 zl. ročně

Veškerý zaslíky
svědící redakci buďtež adresovány Fr. Dlouhý, prof. c. k. paedagogia v Brně. Rukopisů nevracíme.

Renaissance — čeho?

Napsal F. X. Šalda.

Renaissance ... obrození. Renaissance ... to slovo zní, zpívá a šumí v plavé své hudbě stále víc kolem našich utýraných a unavených hlav. Jsou již i u nás mezi mladšími nebo nejmladšími, kdo vyslovují je s tajnou a radostnou jistotou jako zaklínadlo, jako talisman, v němž je skryta divotvorná síla. Co si při tom myslí? Zdá se mi, že ne mnoho a nic určitého. Kdo je překládá a parafrasuje, řekne: Mám dost tmy, bídy, nemoci, strachu, hrůzy, děsu, mlhy, vlhka a šera v literatuře. Chci slunce, chci jasno, chci zdraví, chci sílu. A snad je si i vědom trochu takový překladatel svého postavení v světové situaci a konstellaci velikých ideových problémů. Snad si vzpomíná při tom na *Hauptmannova* mistra Jindřicha z Potopeného zvonu, jenž syt služby údolí chce stoupat vysoko na hory a tam tvořit díla nového rázu, ze síly jasna a světla vlnícího se a kypícího tam jako ambrosie hodů, z veliké volnosti a síly nového života nad zavrženým starým

di-
yto
by
žitý
nich
da-

atel
uté,
Nic
je-li
věří

ž se
atek
raví
jiný
řiti
nu-
šího.
lnej

ho?
tobě
ve-
ebe,
7 se
iv a
za

jen

Principy a myšlenky.*)

Lvažte, že všichni domnívají se, že milují a při tom přece mají tak chladné, lhostejné srdce. S takovým srdcem chtějí nám dát umění, poesii, vášnivost, idealismus... Nenávidí a namlouvají si, že mohou milovat.

Nenávist je šlechetný veliký cit, vlastní ideální cit všech velkých básníků. Nejste také přesvědčen, že Dante a Shakespeare, oba básníci hluboké, temné vášně inspirovali se především na nenávisti? Ofelia a Beatrice vyvstaly z obětování osob a věcí, jež oba nenáviděli. Z kopce mrtvol, jež v hněvu poválil na zem, vyvolává Genius své nejmohutnější výtvořiny. Láska o sobě je mi nesrozumitelná bez přípravné činnosti nenávisti. Jakou by měla také jinak cenu? Milovati neznamená to vyvoliti? A vyvoliti neříká to: dáti přednost jednomu před mnohými ostatními, před všemi ostatními?

Je tomu takto: vidíme dav, který táhne mimo nás. Lhostejný dav, praví lhostejní, ale pro vřelou duši není lhostejnosti; naše lhostejnost sluje nechuf. Táhne ve dvou, třech, v tisících mimo nás, a každý jednotlivec poruší nás v našem nejnuitnějším cítění, roztrhne závoj, jež jsme si drželi před duší, nakupí v našem srdci pocity nevole, opovržení, hnusu, až konečně objeví se Vyvolenec. Objeví se, a vlna nenávisti se rozplyne, rozdělí se jako voda tajemného moře, když se jí dotkla božská berla; a láska se projeví, láska, veliká vším, co trpěla, bezpečná vším, co viděla, láska, která nevypadla jako květina z cípů rouch andělských, nýbrž jako plamen v zážehu vystřelila.

Neera «Osamocená duše».

Posudky.

Otakar Březina: Větry od Pólů. Básně.
Praha 1897. Nákladem Moderní revue.
Ornamentace od Karla Hlaváčka. Stran 42.
Cena 80 kr.

Zavřel jsem se na několik dnů do samoty s novou knihou p. Březinovou. Svět hmoty, barev a tvarů ležel před zdí, pod závojem mlhy.

Jiný, svět světla a hodnot, vstával, rostl, rozevíral se před duší. Nejprve bylo mi jakoby se octnul mezi mraky, mezi letícími, padajícími a rozevírajícími se jich oponami. Na chvíli kus perspektivy, kus jasna, ale hned pohlceno novými oblaky, novými, jimi utvořenými perspektivami. Pozvolna vyzpívávala se mlha ve

*) Otevíráme tuto rubriku ne pro plané vyplnění místa, pro otiskování hloupých a planých citátů, nýbrž jako psychologický archiv k poznání ideové souvislosti, ideového stylu naší doby. Jen opravdu iniciativně, silně a moderní umění, filosofie a kritika najde tu místa. Zároveň může rubrika ta objasňovat mnoho ze našich minulých nebo přítomných.

světlo. Neříkám, že se vyzpívala všecka. Zůstaly, zbyly mně svinutá její klubka, visí jako nerozpustné stíny v rozplynulém, žhavém, světelném moři oblohy a slunce. Ale nepřekážejí mi, abych řekl pravdu. A víc ještě: jsou mi vítány. Pomáhají mi při diferenciaci světla, napomáhají mi přehledu, rozdělují mi básně, jichž bych snad, přiznávám se k tomu, jinak neobsáhl.

Jedno vidím jasně: p. Březina v nové knize více, myslím, než v předešlých ještě je básníkem světa úzce a těsně seřetěženého, sepjatého vzájemně, stilisovaného, k jednomu Principu obráceného. Ukazuje stále, jak nic není osamocené, uzavřené, hotového ve světě. Každá nejskrytější myšlenka naše je předána nám duchovými rukama tisíce bytostí mrtvých, a my vlastně nejsme nic jiného než most, okamžikový most sklenutý ze tmy do tmy a sklenutý jen proto, aby ona jím přešla, aby ona jím projela jako vůz, jež čekají a dále si podávají jiné brány a řetězy Duší. Všecko ve světě je vlastně minulost a budoucnost, není přítomnosti. Hlasy naše jsou jen echa mrtvých, a když šeptáme sami k sobě o půlnoci, co je v nás nejčistšího a nejhlubšího a nejdůvěrnějšího, nejvíce *svého*, zpívá k tomu duchový chorál nezrozených ještě nápěv barev a života. Přítomnost, realita je jen přelud, stín života uplynulého již a nového nenarozeného ještě. S magickou silou je to vysloveno v tom duchovém, jako pod hladinou smrti, pod sluncem jiným než pozemské slunce života rozkvetlém *Městě*:

Tisíce věží vyrostlo k oblakům a věže zbořené dávno se zdvihaly stíny. Nesčetné davy se valily k branám
a z bran,
k neznámým slavnostem zvonily hudby, průvody kajících

za ty, kteří jdou mimo nás, neznámi pro dálku země
a smrti,
a za ty, kteří čekají v budoucích jitrech na jitra našeho
rodu!

Těžký stín tajemství tvého leží mezi dušemi jejich a námi.
Vítězství naše jsou cestami k tobě a v přemožení našem vítězství neviditelná.

Svištění mečů šelesti nárazem hlasů tajemných zraní.
Rány mají echa svá v dálce.

V broušené oceli naší a nepřátel našich odrážíš jedno
slunce všech jiter,

a semeni z rukou krvácejících dáváš vykvéstí lilijemi.
Nesčetné plameny od věků ztravují tmu. I slunce a tajemná žížeň všech světů,

ale vždy znova se valí z kosmických výší. A přece bude
naposled světlo!

A bolestné výkřiky naše zvoniti budou jednou jak včely,
když blíží se k úlům se sladkostí medu, jež sebraly na
nivách věků.

Tvoji tajemnou výpravu bojujeme.

Není zárodku, který by nevyzpíval svou hymnu a nepřelil svůj život. V *Poledním zraní* bolest jedněch je jen podmínkou radosti druhých a vyšleává v ní tajemnou komplementérností hodnot. Ne dráhy určují si cíle, ale cíle dráhy. A celý svět je nesmírná sladěná hra životů a smrtí, tónů a barev, tvarů a látek, kde v každém bodě je ohnisko a periferie zároveň, otřes bolesti i resonance radosti. Poesie p. Březinova je nekonečně bohatá právě v tom, že hmotný fyzický svět bere jen za substrát nekonečných metafor ideových a metafyzických. Jeho kosmická fyzika a kosmická chemie je jen materiál obrazů, jen zásobárna výrazová k vystižení toho nesmírného tajemného duchového vlnění a vzpínání se, toho zčeření vod jevových pod větry věčného ducha, který tu vlá, a ony v jeho stopách vznikají a zanikají. Tisíce obrazových lodí nestačí ho pojmout a unést.

Ukazuje stále, jak ne není osamoceneho, uzavřeného, hotového ve světě. Každá nejskrytější myšlenka naše je předána nám duchovými rukama tisíce bytostí mrtvých, a my vlastně nejsme nic jiného než most, okamžikový most sklenutý ze tmy do tmy a sklenutý jen proto, aby ona jím přešla, aby ona jím projela jako vůz, jež čekají a dále si podávají jiné brány a řetězy Duší. Všecko ve světě je vlastně minulost a budoucnost, není přítomnosti. Hlasy naše jsou jen echa mrtvých, a když šeptáme sami k sobě o půlnoci, co je v nás nejčistšího a nejhlubšího a nejdůvěrnějšího, nejvíce *svého*, zpívá k tomu duchový chorál nezrozených ještě nářev barev a života. Přítomnost, realita je jen přelud, stín života uplynulého již a nového nenarozeného ještě. S magickou silou je to vysloveno v tom duchovém, jako pod hladinou smrti, pod sluncem jiným než pozemské slunce života rozkvetlém *Měste*:

Tisíce věží vyrostlo k oblakům a věže zbořené dávno se zdvihaly stíny. Nescetné davy se valily k branám

a z bran, kajících k neznámým slavnostem zvonily hudby, průvody kajících táhly, vojska se vracela z bojišť, v železech kráčeli vězni, a stíny, jež vystoupily z hrobů, bloudily uprostřed davů a hlas jejich mísil se do hlasů živých a vládl: spojovali ruce neznámým, v polibky milenců padal

jich úsměv, kde mezi objetím prošli, ramena rozpjatá klesla, a z jejich očí, nezavírajících se, teskných výčitkou viny, svítila tajemná slunce a lila se ona záře, jež topila Město a tisíce živých v své zádumčivé chvění.

Všecky tvary světa a života jsou si sblíženy tímto pojmovým, podstatným svým určením. Jsou to lisy, kterými prochází úroda duší, aby se scedila utrpením ve víno ideového, hodnotného a věčného. A cesty ty, třeba kontrarikční, přece pracují k jednomu cíli. I to, co jde proti sobě, i to, co bojuje spolu, má účel zmnožení a shodnocení života. Dvě kontrární formy jednoho a téhož věčného principu. (*Modlitba za nepřátele.*)

Ty, jehož láska padá jak hořící síra v zahrady pozemské lásky!

Modlíme se modlitbu za nepřátele, kteří jdou proti nám v soumracích žití,

Tvoji tajemnou výpravu bojujeme.

Není zárodku, který by nevyzpytal svou hymnu a nepřelil svůj život. V *Poledním zrání* bolest jedněch je jen podmínkou radosti druhých a vyšleává v ní tajemnou komplementérnost hodnot. Ne dráhy určují si cíle, ale cíle dráhy. A celý svět je nesmírná sladěná hra životů a smrti, tónů a barev, tvarů a látek, kde v každém bodě je ohnisko a periferie zároveň, otřes bolesti i resonance radosti. Poesie p. Březinova je nekonečně bohatá právě v tom, že hmotný fyzický svět bere jen za substrát nekonečných metafor ideových a metafyzických. Jeho kosmická fyzika a kosmická chemie je jen materiál obrazů, jen zásobárna výrazová k vystižení toho nesmírného tajemného duchového vlnění a vzpínání se, toho zčeření vod jevových pod větry věčného ducha, který tu vlá, a ony v jeho stopách vznikají a zanikají. Tisíce obrazových lodí nestačí ho pojmut a unést, on přeskakuje a přesunuje se s jedné na druhou, metafora v půli zlomená naváže se na jinou, a ta nedopadne také k zemi, neboť je podchycena třetí atd. Je to nekonečná metamorfosace, transponování jednoho typu ideového do mnoha poloh citových a názorových. Zde Březina ukazuje svou největší uměleckou force, zde obraznost jeho rozvíjí vějiře svých palem, vystřeluje a shasiná své květy, proplétá je v kombinacích a variacích, jichž posud jsme nebyli u nás svědky. Umělec slova a sice slova jako *prvku illuse konkrétné* je tu p. Březina. Do těchto básní zapadáte jako do lesa tančících zvuků a zpívajících plamenů. Jiskření slov hraje tu v měkké výbni nad ocelovými hladinami těžkého pozadí. Je těžko také zařaditi a utříditi toto slovné umění p. Březinovo. Ve struktuře svých figur mnoho čerpá z Písma a také z Nietzscheho, ale má zase prvky ryze svoje, a intonace je právě toto genere jiná. Jinde hlásí se trochu Maeterlinck (ne z veršů, ale filosofických prós), jinde Hello a Emerson, ale jen inspirací. Ale

tím více vědomí
z celého vesmíru
odvislosti, vzájem
tím více lásky.
I rozšíří se pohled v
v úsměvu vašem tisíc
tisíce smrti budete

a užití zástupy n

Knihy opti
hloubku své
víra v Neztr
bolesti a zla
umím-li dobř
ještě vítězstv

Neboť
v prop
kde tí
chová
a k n
tajem
A m
bole
své
A r
jen
je
ses
vit

„Rad
rukou m
těžko lz
a hor t
jednotn
malé a
vykvaš
vůli, o
osud
podem
zůstav
svou
knihy
před
bách
mlu
leži
Cho
cho
kře
ch
je

to všecko prošlo výhní ducha Březinova a je docela jím assimilováno. Někde se mi zdá, že kosmickou metaforisací je tato poesie z rodu shelleyovského, jinde úponkovitost obrazivosti p. Březinovy připomíná mi z daleka Slowackiho. Ale opakuju, to všecko jsou kritické hypotézy, k tomu všemu doberete se teprve složitým pátráním, když rozkládáte tyto vodopády světla a duhy tónů...

Větry od Pólů je kniha života. Smrt není nic v sobě a o sobě, smrt je přechod, smrt je klam, cítíte z této knihy. Čím vyšší duše, tím více vědomí, tím slitější a sestředěnější je z celého vesmíru, tím větší vědomí vztahů a odvislostí, vzájemného sepjetí a objetí všeho... tím více lásky.

I rozšíří se pohled váš jako čas plný světla a obejmě zemi, v úsměvu vašem tisíce úsměvů zasvíti z tisíce duší, tisíce smrtí budete potkávat najednou v tisíci cestách bez bázně

a užřte zástupy nesčíslných životů vcházeti v jediný život.

Knihy optimistická přes smutek, vážnost a hloubku své inspirace. Základní cella její je víra v Neztratitelnost duše a lásky, v účelnost bolesti a zla. Bůh sám není posud hotov, rozumím-li dobře p. Březinovi, mnohá ho čekají ještě vítězství, mnoho záhad a snů.

Neboť i ty, ó Věčný a Třikrátě Svatý,
v propastech svého nitra,
kde tisíce vesmírů mrtvých a budoucích dřímá,
chováš svůj sen
a k němu se blížíš úzkostí lásky
tajemstvím věků.

A my všichni, nesmrtelní tvou vůlí,
bolestí svoji
své bolesti sdílíme slávu!

A naše radost dar příliš těžký,
jenž z dětských rukou nám dosud bezvládně padá,
je slabostí naší
sesláblý odraz
vítězství tvých!

„Radost, dar příliš těžký, jenž z dětských rukou nám dosud bezvládně padá“ ano

je právě příznačná naší době, jež přichází po pustém materialistickém naturalismu, době, jež chce být idealistickou ne jen stílem svých figur a vůní svého slovníku, ale hlouběji... profilací svých nadějí a dynamikou svých tužeb.

Ještě poznámku formovou, z oboru *poetiky* a *techniky básnické*. Březinovy vise a koncepty lze těžko zavřít v rámeček lyrické poesie. Bylo to cítit vždycky, ale v této knize, v některých číslech jejich, myslím, zvláště. Jsou tu básně, jež musily být rozestřeny do neobyčejných dimensí, aby unesly perspektivu básnickou, a následek toho je, že se lámou. Alespoň na mne působí tím dojmem. Nestačím sledovat jejich tempo a rytmus, plno obrazů jako extempora se kupí a přetrhují pozornost a odvrací od hlavního peristilu, navazují vedlejší větve suggestivné, jež pak ochuzují a třepí zájem hlavní. Myslím, že žádná lidská appercepce nemůže stačit na *celkový* rytmický fluktus těchto básní, nedovede uvědomovat si na konci rozvojovou dráhu celku a cítit poměr pocitů, percepcí a idejí na konci k pocitům a idejím středu nebo počátku. Myslím, že také nejsou básněny jedním dechem, nýbrž sestavovány z fragmentů. Přistupuje k tomu dále, že každý verš je *stejně* skoro definitivně vypracován, stejně umělecky vyvrcholen, že jeden rovná se uměleckou fakturou a dokonalostí druhému, že každý žije pro sebe skoro... Důsledek: překázejí si pak na vzájem, nedají dost jasně vystupovati perspektivě celku. Pro emotivnou sílu celé básně bylo by lépe, kdyby byla složena i z veršů relativně slabších nebo řeknu raději *řidších* vedle silnějších, t. j. hutnějších. Jen tak tvoří se pak snadno jednotná intonace vzduchu, toho průhledného *lehkého* kouzelného podzimního vzduchu, jakého je třeba k pohledům do velikých dálek...

Vůbec zdá se mi, že p. Březino touto kni

Kniha optimistická přes smutek, vážnost a hloubku své inspirace. Základní cella její je víra v Neztratitelnost duše a lásky, v účelnost bolesti a zla. Bůh sám není posud hotov, rozumím-li dobře p. Březinovi, mnohá ho čekají ještě vítězství, mnoho záhad a snů.

Neboť i ty, ó Věčný a Tříkráte Svatý,
v propastech svého nitra,
kde tisíce vesmírů mrtvých a budoucích dřímá,
chováš svůj sen
a k němu se blížíš úzkostí lásky
tajemstvím věků.

A my všichni, nesmrtelní tvou vůlí,
bolesti svoji
své bolesti sdílíme slávu!

A naše radost dar příliš těžký,
jenž z dětských rukou nám dosud bezvládně padá,
je slabostí naší
sesláblý odraz
vítězství tvých!

„Radost, dar příliš těžký, jenž z dětských rukou nám dosud bezvládně padá“... ano, těžko lze k ní dostoupit, těžko dosáhnout vrchů a hor tak obzíravých, aby s nich všecko dalo jednotnou stilisaci účelného plánu, aby všecko malé a nízké zmizelo, utonulo ve vyšší, ryzejší, vykvašenější linii typu, symbolu a ideje. Proti vůli, duši, ideji vzepře se vždy hmota, tma, osud... a i tyto černé proudy cítím, kterak podemilají se spodu knihu p. Březinovu. Ale zůstávají ve spodu, čtenář se jich dobírá jen svou intuicí a na vlastní účet... V celku stojí kniha p. Březinova — a více ještě než všechny předešlé, zdá se mi stále — na bílých hradbách *novoidealistické renaissance*, o níž jsem mluvil již loni po různu v těchto listech u příležitosti rozborů Maeterlincka a Hauptmanna. Chce být bílou učitelkou heroismu života duchového... heroismu, jenž je pojat v jádře křesťansky, tuším, jako heroismus trpný. Je a chce býti z toho bolestného a nejistého světla, jež zvolna rodí se ze tmy. A v tom smyslu

na konci rozvojovou dráhu celku a cítit poměr pocitů, percepce a idejí na konci k pocitům a idejím středu nebo počátku. Myslím, že také nejsou básněny jedním dechem, nýbrž sestavovány z fragmentů. Přistupuje k tomu dále, že každý verš je *slejně* skoro definitivně vypracován, stejně umělecky vyvrcholen, že jeden rovná se uměleckou fakturou a dokonalostí druhému, že každý žije pro sebe skoro... Důsledek: překázejí si pak na vzájem, nedají dost jasně vystupovati perspektivě celku. Pro emotivnou sílu celé básně bylo by lépe, kdyby byla složena i z veršů relativně slabších nebo řeknu raději *řidsích* vedle silnějších, t. j. hutnějších. Jen tak tvoří se pak snadno jednotná intonace vzduchu, toho průhledného *lehkého* kouzelného podzimního vzduchu, jakého je třeba k pohledům do velikých dálek...

Vůbec zdá se mi, že p. Březina touto knihou octnul na pomezí svého básnického genu. Jeho ideové bohatství a síla představová i výrazová počínají lámat, zdá se mi, ty kolíky formové, na něž musí být opřeny. Není to strach tradiční genrovitosti, jenž mi vnuká tuto poznámku, nýbrž *samy psychologické podmínky*, za kterých možná je vůbec celková náladovost a postřehování básnické intonace celkové. Snad to pozná také dříve nebo později sám p. autor, nepoznal-li to již dříve, a snad bude nás pak očekávat nad jiné zajímavé divadlo hledání nových tvarů, širších a vzdušnějších a přehlednější, plastičtější, objektivněji rozložených, v několik perspektiv současně rozběhlých, zdá se mi. Zdá se mně, že dialekticky metafysický a symbolický ráz poesie p. Březinovy bude žádat větší scény, povede k ní snad také vnitřním dynamickým svým životem a složí snad něco jako filosofické drama nebo dialog.

F. X. Š.

ROČNÍK XV. OBRAZOVÝ ČASOPIS PRO ZÁBAVU A POUČENÍ.

ČÍSLO 4.

Otakar Březina: VĚTRY OD PÓLŮ. Básně. —
 Ve jméně Otakara Březiny jest už také po-
 věděno všecko o jeho nové knize. Je to stále
 onen silný a delikátní, jemně citlivý, obrazy a
 nádherou verše hýřící poeta, záhadný, v neznámo
 se nořící, do vysoka vyrostlý. Ale také — upřímně
 říkáme — už známý Březina svých dřívějších sbí-
 rek. A v tom je nebezpečí: opakování se. Bylo
 by dobře, aby to byla zbytečná obava.

k velikonočnímu listu pamětnímu. — Návští na čtenářské okno.

Hlavní zodpovědný redaktor Ferd. Schulz.

Toto číslo vydáno 3. prosince 1897.

»Hudební příloha Zlaté Prahy

Neodštědné, bujné spěvy
ve vzdušném mi hradi bíjí,

ujistuje nás v poslední básni autor; a skoro se mi zdá těch několik básniček (jmenuji jen: Přípitek, Nechej víno pěkda př, Rozhovor) jeho nejpůvodnější notou.

Otokar Březina: Větry od Polů. Básně. S uměleckou vřadobou od Karla Hlaváčka. Knihovna Moderní revue č. 17. Nákladem vydavatelstva Moderní revue.

Pan Otokar Březina byl mi vždycky nejmilejší z celé mladé generace posledních let; nikdy nebylo možno pochybovati o jeho umělecké upřímnosti — vlastní to vlastnost ve společnosti pesimů a napodobitelů, se kterou společně vystupoval. Hned první sbírkou obrátil svoje nadání na kruh dosti úzký, který se po něm ještě více scvrkl až na poesii mystických stavů duše, exstáz a ztřetí; ale na této domácnosti byl svým pánem; zde našel opravdu něco nového, přinesl nové i ve formě; krásu několika nových plastických obrazů, i nové rýmy často podivné, často plné knota. To vše k němu poutalo od začátku; ale přišla nejnovější kniha, Větry od polů, — a já skládám zbraň: ztratil jsem klíč a nerozumím. Čtu pln dobré vůle, namáhavě stopuju a pojím obrazy a přirovnání, obraz sňhá obraz, jeden abstraktnější než druhý, ale smysl celku mi uniká; a kouzlo verše, nálada, hudebnost, pořítek zmizely zároveň. A přece je nynější kniha jen logický krok dále na Svítání na západě.

Probíráám všechny tři dosavadní publikace p. Březinovy a přesvědčuji se, že je postup myšlénkový i formální zcela důsledný a patrný.

Tajemné dálky: Básně objímající poměrně nejširší okruh lítek, nepřístupnější a nejasrozumitelnější, oproti oběma pozdějším knihám téměř parnassistické, plné hudby a nálady, s bohatými rýmy a rytmy.

(Motiv z Beethovena, Z věčných dálek . . .)

Svítání na západě: Básně nerýmované, širokého toku a téměř srozumitelné, s tony náboženského mysticismu. (Ranní modlitba, Mythos duše); ale vedle nich drží se ještě básně bližší lítkou a srozumitelnější, plné malebných obrazů, většinou rýmované (Tys nešla, Vladaví snů).

Větry od polů: Básně nerýmované, mystické a neprůhledné nabývají rozhodně převahy a skládají čtenáře dojemem truchlivé únavy, když dočítá. Obrazy pozbývají plasty, rozplývají se v ab-

strakci, i rýmy stávají se banálními (jemnou a delikátní básně Ra- gické plátnoci kazí u p. Březiny překvapující, zcela banální rýmy bloudily — zářily, šeptaly — sílaly). A tak až na řídké výjimky téměř jen až na básně Letní slunovrat, jakoby opozděnou z dřívějších sbírek, působí na mne celá kniha skládající se z do- jevů. Zaslal básník příliš daleko, k látkám příliš subtilním, na jeho plastické vyjádření jeho básnická síla více nestačí?

Je snad jeho poetická síla oproti dřívějším sbírkám v úpado-? Jsem vinen já, nemám dosti smyslu pro látky, jimiž se autor nyní obírá, a pro finisy a nuance, k nimž došel?

Přisám se, že nemám valné chuti přičítati celou vinu sobě. Ale buď jak buď, o jednom jsem pevně přesvědčen: zřídnou tuto knihou již dosti řídké řady p. Březinových čtenářů, a zbude velmi málo těch, kteří se budou i na dále zpíjeti touto neprůhlednou a neurčitou poesii. —

Jiří Karásek: Sexus necans. Kniha pohanská.

Málo kdo se z našich mladších poetů tak poctivě a systema- ticky přičinil, aby se připravil o každou špetku sympatie sou- vějších čtenářů, než p. Karásek. Jeho dosavadní kariéra básnická i kritická, byla jednou kritiči posou vyvolávané své originální, vysoké umělecké individuality.

Tou originalitou, která šla tak věrně ve stopách Mallarmého, Verlainea a mladých Belgičanů v prvních sbírkách, až naivně až ve farnosti „A rebours“ a „La-bas“ v té impotentní mystické mickým odborníkům, a přepjatosti svých předmluv a manifestů uprotivil se časem i těm, kteří se dost dlouho domnívali, že se těskati všemu, co kdokoli

F. V. Krejčí: K estetice symbolismu. *Rozhledy* 7, 1897/1898, č. 2, 15. 10. 1897, s. 51–54, č. 3, 1. 11., s. 99–105, č. 4, 15. 11., s. 152–154, č. 6, 15. 12., s. 262–266, č. 7, 1. 1. 1898, s. 314–314, č. 8, 15. 1., s. 360–364, č. 9, 1. 2., s. 405–410

K ESTHETICE SYMBOLISMU.

51

pádu a možnost vlastní existence. Jest to osudný omyl, myslí-li, že mohou být něčím sami o sobě, bez strany mladočeské. Takovým osudným omylem byla také i odbojná kandidatura p. Sokolova.

K estetice symbolismu.

Napsal F. V. Krejčí.

Dnes už nemůže být o tom pochybnosti, že onen způsob lyriky, jemuž jsme zvykli říkat symbolismem, nabyl v naší literatuře domovského práva. Bylo by už povrchním a nespravedlivým odkazovati ho šmahem mezi pouhé napodobení cizího umění. Takové zjevné imitace tu byly a jsou, ale více než ony bije dnes už do očí ta nepopíratelná skutečnost, že to, co jmenujeme symbolismem, je přirozeným a nutným výronem jistých dnešních nálad, že se k němu vývojem uměleckých idejí, u nás právě tak jako jinde, musilo dojt a že v něm vyrůstá nový typ básnický, který — když bychom už na něm chtěli měřiti stopy cizí inspirace — není o nic víc odvislý od zahraničních vzorů, než jimi byly svého času Máchův »Máj«, Kollárova »Slávy Dcera«, Čelakovského »Růže stolista«, anebo knihy Vrchlického. Vždyť už i sám tento fakt napodobení je nepřímým toho potvrzením: vždycky se napodobí jen to, k čemu předchozí přístupné dispozice obrátili zřetel. Proč si imitator vybral právě ten či

Troufám si tvrdit, že lyrický symbolismus byl pro většinu mladých talentů, kteří vystoupili v minulých pěti, šesti letech, takovouto odpovědí. Zajisté ne celou a dokonale odpovědí a většina z nich je si asi toho vědoma, že se jim tím neposkytlo víc, než jen cesta k dalšímu hledání a čekání; ale cesta vždycky lepší a správnější, než bylo dřívější přelapování na jednéh místech starého, vyčerpaného a neživoucího už poetického stylu. Tolik je dnes už patrné, že nový svěží a silný talent, který by chtěl tvořiti v mezích poetických útvarů, jaké vládly u nás do r. 1890, nemí už snad ani myslitelný. Symbolismus není ovšem ještě sám v sobě nijakým samospasitelným heslem. Vždycky tu přijde, jako v umění vždy a všude, na skutečnou realizaci, praxi, tvůrčí mohoucnost. Ale vedle toho, že nám přinesl hlouček nadějných básnických fysionomií, má symbolismus pro celou jednu generaci zásluhu theoretickou, která nesmí být podceňována: naučil ji totiž lépe chápati podstatu lyrického, než to činila generace

předchozí. Oeštuje zasypané studnice ryzí lyrické poesie, již celé legie verbalistů a deklamatorů byli zakalili a má tedy své momenty umělecky-výchovné; je v něm kus umělecké renaissance. Kdo dovede rozlišiti módní

slovesné technice. — Co je hlavním heslem všech symbolistních programů a poetik z posledních let? Suggestice. Básník tu není ani proto, aby strhoval k jistému jednání anebo smýšlení, ani proto aby poučoval a učil přemýšlet, ani proto aby vyšlehoval ohňostroje myšlenek a slov, jejichž nádhře bychom se z povzdálí podívovali, ale proto je zde, aby ze svého nitra házel do našeho nitra jiskry, schopné vyrůstí na plameny citů a probuzených instinktů.

Jeho úkol je tedy prostě rozněcovací, bez dalších zámýslů anebo ohledů na následky. Předním vodičem suggestice a hlavním ukazatelem psychického tepla a napjetí je cit, emoce. Úkolem básníka je proto nalézt a vyvodit z každé látky a každého podnětu, ať to je idea či fakt, sen či realita, jeho resonanci citovou a přenést tento emocielní ozvuk i do duše svého obecnstva. Ale od ozvučných desek u hudebních nástrojů liší se ozvučná deska lidského nitra tím, že tytéž mnohokrát opakované údery nevyvolávají za stejných podmínek tony téže síly, barvy a rytmu, ale že ji otupují a unavují. Suggestice idejí a citů příliš známých, často vnímaných, působí dojmem otfelým a vyvtráleným, jedním slovem: dojmem banality. Umění lyrika spočívá proto v tom, dovést z toho mála prvků, mezi nimiž kolotá život lidstva od věků do věků, z toho jednou daného a omezeného podílu vznětů, které přezývákuje pokolení za pokolením, vyloudit kombinace, které by rozehrály duše jiných v tóny překvapující svěžesti a síly. Čím kultura jednodušší a mladší, tím snazší tento úkol. Jak prostoučké prostředky stačí na př. lidové písní k vyvolání nejsvěžejších suggestcí! Kdyby jich však užíval básník v míru kulturně vyšším, selhalo by mu naprosto; obecnstvo, množstvím literatury stává se blasocvaným a jeho dojmy přílišným opakováním se otírají. To můžeme pozorovati i na svém individuálním vývoji. V šestnácti letech podléháme každé praobyčejné písničce o lásce, ale jaká to musí být erotika, jaký básník, aby na nás touž silou mohl působit ještě v třiceti letech! Básník proto, nemají-li jeho suggestice vyznět na hluch, je nucen počítat se stupněm citové kultury u svého obecnstva. Čím je tato složitější, tím více citů a vznětů se tam otfelo a zapadlo do bahna banality a tím menší je výběr toho, co v poesii ještě nebylo vysloveno a tím horečnější je úsilí básníkovu, vylouditi z toho mála takové akkordy vznětů, které by dovedly vyvolati ještě svěží a překvapující ozvuk v unavených duších současníků. Dnešní symbolismus se svým experimentováním, raffinovaností anebo zas předstíraným primitivismem znamená tuto situaci pro poesii napjatou na nejvyšší míru. Všecko bylo řečeno, všecko bylo citěno — co ještě říci, co ještě dál cítit, aby se neupadlo v banálnost?

A tak se hledí působiti suggestcemi stavů nanejvyšš komplikovaných, vzácných a vybraných anebo zase naopak probuzením stavů prvotných, primitivních, pod mětrem kultury zapomenutých. Obojí se však dosahuje pomocí prostředku, který jest hlavním sroupem této poetiky: pomocí emocielní a suggestivní hodnoty slova. Slovo není jen prostou mluvnickou značkou věci a jí odpovídajícího pojmu, ale jest mimo to elementem nesmírně bohatým, pružným, rozhalujícím celé řady perspektiv v nejrůznějších směrech a schopným rozhalujícím nitro v nejozranitějších jeho stránkách. Jedním slovem: je symbolem dynamickým par excellence. Jsou slova, která vedle celé řady významů, které můžeme jmenovati a uctít, vedle svého významu mluvnického, etymologického a všedního, vedle významu, jež mají pro psychologičtí národy a filosofičtí řeči, mají i jistý význam neurčitelný a nevystruktelný, ale za to všeobecně cititelný, to něco, čemu jsme v posledních letech užívali říkati »vůně, essence slova«. V ústech banálních anebo střízlivých znějící banálně a střízlivě, znamenají prostě to či ono a nevyvolávají nic více — ale v ústech básníka dostávají se do zvláštního osvětlení, různě jejich významy a dosahy se slíjí jako v jednom ohnisku, paralyzují a ruší se navzájem a zanechávají jen rozplývavé reflexy a výslednici těchto všech je slovo jako žto abstrakce, ale ne abstrakce logická, pojmová, ale jako abstrakce citová, jako kapka silné essence, dobyté ze všech prvků, které slovo skládají, nasycená vši jeho emocielní a suggestivní hodnotou a vyvolávající hluboký a nejširší obzory rozvírající ozvuk. Vezměme na př. slovo »slunce«. Pozorujme jeho různé významy, vysloví-li je divoch, střízlivý astronom nebo meteorolog, vysloví-li je rolník atd. a konečně řekne-li na př. Otokar Březina »Když slunce zpívalo«, mluví-li o »uzrávajících sluncích« atd. Jak ohromný rozdíl v obsahu a suggestivní moci těchto slova! Tam jsou obsah i moc slova ohraničeny a tím i úzce omezeny; citové (na př. u meteorologa) docela lhučy a prázdný — a naproti tomu jaký blesk suggestce vyšlehne, dotkne-li se ho básnická ruka! Jaké mohutné vzdušné celé duše, jaké údery majestátních rytmů, jaké vzpínání neselských tuch, instinktů a atavismů k čemusi, co se nedá vtělit v určité představy, ale v čem cítíme všude čas, všecko slůvo a nádhru života! Zde ztratilo slovo téměř svůj symbolismus statický, svůj vztah k určité věci a pojmu a není už něčím více než rozněcovatelem duševního hybu a tepla, symbolem dynamickým v nejdokonalejším smyslu. Ovšem ne v rukou každého básníka. I v nejrůznějších a nejbarvitějších versích může znít zcela banálně a mdlé. Záleží tu, do jakého skřížením zorných úhlů je postaveno, záleží na celé tónině, na celém stylu díla a neselských imponderabiliích — jedním slovem, je to tajemstvím talentu. S nejotřeštějšími slovy dovede básník, jemuž se dostalo vzácného daru pravé lyrické intuíce, konati divy. Analyzujme slovník třeba jen našich dvou nejlepších domácích symbolistů Březiny a Sovy a podíváme se, jak je nepoměrně malý vůči suggestivní síle a koloritu těchto poesii. Celé umění spočívá zde v tom, že nejběžnější slova jako: »duše, sen, jitro, květ, píseň, smutek, zahrada, hřbitov atd.« jsou transponována do vyšších abstraktních tónů a že zvláště pomocí plurálů a genitivů rozšiřuje se do nekonečna rozsah jejich perspektivy (na př. »zahrady snů«, »staleté